Ioana Vintilă-Rădulescu

ORTOGRAFIA LIMBII ROMÂNE ÎN DEZBATERE

I. UNELE PROBLEME LEGATE DE PARANTEZE

Îmi propun să inaugurez aici o dezbatere asupra unor probleme mai mult sau mai puțin spinoase ale punctuației limbii române, pe nedrept disprețuită uneori şi tratată ca un fel de „rudă săracă" a ortografiei în sens strict.

În pregătirea „tratatului" de *Punctuație a limbii române* aflat în planul de cercetare al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", tratat menit să se alăture DOOM-ului[1] şi să dezvolte, să completeze, să modifice parțial şi în fapt să înlocuiască singurele norme academice în domeniu, cuprinse în *Îndreptar*[2], necesitatea de a observa uzul scrisului actual se impune de la sine.

În acest sens cred că trebuie să studiem şi felul în care se scrie în publicațiile de lingvistică, întrucât acestea au şi vocația de a servi drept model pentru cei ce sunt preocupați de problemele scrierii corecte a limbii române, fie ei profesori, studenți etc.

Consultând sumarul revistei *Limba română,* LX, 2011, nr. 4, m-a surprins folosirea neobişnuită, dar consecventă aici, deci intenționată, a virgulei[3] în cinci cazuri, şi anume de trei ori între două cupluri de paranteze*:*

(1) Centenar ALEXANDRU CIORĂNESCU (1911–1999), (Marius Sala)

(2) SEVER POP (1901–1961), (Nicolae Mocanu)

(3) O dublă comemorare: EMIL TURDEANU (1911–2001), (Alexandru Mareş) şi de două ori înainte de o singură paranteză:

(4) EUGEN COŞERIU – 90. O evocare, (Nicolae Saramandu)[4]

(5) AUGUST KOVAČEC, (Marius Sala).

[1] *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* (DOOM). Ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2005 (coord. Ioana Vintilă-Rădulescu).

[2] Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuație*. Ediția a V-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1995.

[3] Caracterele bold îmi aparțin.

[4] Anii între care a trăit Eugen Coşeriu nefiind indicați, ca la celelate personalități, se poate crede că era încă în viață la cei 90 de ani menționați.

LR, LXII, nr. 1, p. 27–29, Bucureşti, 2013

BDD-A443 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:31 UTC)

Nu am găsit nici în *Îndreptar*[5], nici în alte contribuții mai mult sau mai puțin „oficiale" consacrate punctuației limbii române[6] vreo regulă referitoare la asemenea situații. De altfel, referirile la punctuația în alte categorii de texte decât cele beletristice (şi anume în texte ştiințifice, tehnice, juridice, administrative ş.a. – în care parantezele joacă un rol important), precum şi în afara enunțurilor structurate sub formă de propoziții sau de fraze, sunt extrem de rare.

Introducerea virgulei în cazurile (4) şi (5) mi se pare cea mai surprinzătoare şi nu mi-o explic decât, pentru (4), prin dorința de a asigura o anumită unitate vizuală a paginii, în concordanță cu titlurile (1) – (3). Această explicație nu mai este valabilă însă pentru titlul (5), care figurează pe verso (cititorul neavând deci în fața ochilor soluția adoptată pe recto) şi prezintă o soluție diferită de aceea din celelalte cinci cazuri de la rubricile *RECENZII ŞI NOTE BIBLIOGRAFICE* şi *SEMNALĂRI* de pe aceeaşi pagină, unde numele autorilor contribuțiilor, puse între paranteze, sunt scrise, tradițional (de aceea nu le mai reproduc), neprecedate de virgulă.

Cât priveşte situațiile de sub (1) – (3), mi le explic prin deruta determinată de alăturarea, mai puțin obişnuită, este adevărat, a două cupluri de paranteze.

Semnalez că, pentru limba franceză, *Ghidul* canadian *pentru redactori*[7] are în vedere o situație asemănătoare, pentru care dă următoarea recomandare: „Il est préférable de ne pas placer côte à côte deux passages figurant entre parenthèses. Lorsque cette situation se présente, on isole le deuxième élément au moyen des crochets:

(1984–1988) [Université d'Ottawa]."

Nici aceasta nu mi se pare însă soluția optimă, având în vedere cunoscuta conotație asociată frecvent parantezelor drepte.

Mi se pare totuşi preferabilă soluția adoptată în alte numere al aceleiaşi reviste, în care între cele două cupluri de paranteze nu s-a pus niciun semn:

(6) ALEXANDRA MORARU (1948–2008) (*Alexandru Mareş*), în LR 1/2009

(7) ARTUR GREIVE (1936–2009) (*Marius Sala*) etc., în LR 1/2010

Evitarea problemei s-ar fi putut realiza prin neincluderea în sumar a primei paranteze, informația conținută în ea fiind oferită numai prin titlul contribuției din interiorul revistei:

[5] *Virgula, Parantezele*, p. 63–73, 84–86.

[6] Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*. Ediția a doua revăzută şi adăugită, Bucureşti, Humanitas, 1997, *passim*; Camelia Stan, *Paranteză, Virgulă*, în *Dicționar de ştiințe ale limbii*, [Bucureşti], Nemira, 2001, p. 372, 570–571; Mioara Avram, *punctuație,* în *Enciclopedia limbii române*, Bucureşti, Univers Enciclopedic. Ediția a II-a, 2006, p. 474–475; Camelia Stan, *Punctuația – rolul fonetic, sintactic, expresiv şi discursiv*, în *Gramatica limbii române.* II. *Enunțul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008. Tiraj nou, revizuit, p. 993–1002.

[7] http://btb.termiumplus.gc.ca/redac-chap?lang=fra&lettr=chapsect6&info0=6.

BDD-A443 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:31 UTC)

(1') Centenar ALEXANDRU CIORĂNESCU (Marius Sala)[8]

În fine, altă soluție, mai puțin elegantă, ar fi fost respectarea ordinii obişnuite în care se înscriu în sumar autorul şi titlul textului, aşa cum s-a procedat în alte numere ale aceleiaşi reviste:

(8) MARIUS SALA, G. I. Tohăneanu (1925–2008), în LR 1/2009

(9) MARIUS SALA, Ion Dănăilă (1933–2009), în LR 2/2009, dar în acest caz ar părea că se dă o mai mare importanță contributorului decât personalității evocate.

Scrierea ambelor nume cu majuscule ar fi fost în schimb ambiguă:

(2') *NICOLAE MOCANU, SEVER POP (1901–1961)

(5') *MARIUS SALA, AUGUST KOVAČEC

Dacă găsirea soluției de fond celei mai potrivite în asemenea cazuri priveşte redacțiile, care pot studia şi adopta modele ale unor publicații străine de prestigiu şi care să nu contravină mentalităților şi uzanțelor româneşti, rămân în discuție alte câteva probleme strict de punctuație (folosirea virgulei înainte de o singură paranteză trebuind oricum exclusă):

1. Se poate admite o succesiune de două cupluri de paranteze?

2. Dacă da, pot fi ele de acelaşi fel sau trebuie să fie de tipuri diferite (rotunde, drepte)?

3. Dacă da, trebuie/se pot despărți ele prin virgulă?

L'ORTHOGRAPHE DU ROUMAIN EN DÉBAT

I. QUELQUES PROBLÈMES POSÉS PAR LES PARENTHÈSES

(Résumé)

Les lecteurs sont invités à répondre aux questions suivantes: Peut-on placer côte à côte deux passages figurant entre parenthèses et, si oui, peut-on séparer les deux parenthèses par une virgule?

Cuvinte-cheie: franceză, paranteze drepte, paranteze rotunde, punctuație, română, virgulă.
Mots-clés: crochets, français, parenthèses, ponctuation, roumain, virgule.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
ioanar1@rdslink.ro

[8] În punctuația titlului există şi o neconcordanță între sumar (**Centenar** ALEXANDRU CIORĂNESCU...) şi interiorul revistei (**CENTENAR**: ALEXANDRU CIORĂNESCU...); neconcordanță există de altfel şi între coperta revistei (unde numai pentru (1) s-a omis cuvântul Centenar) şi interiorul ei; cf. şi, în alt caz, punctuația titlului contribuției lui Pârvu Boerescu.

BDD-A443 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:31 UTC)